

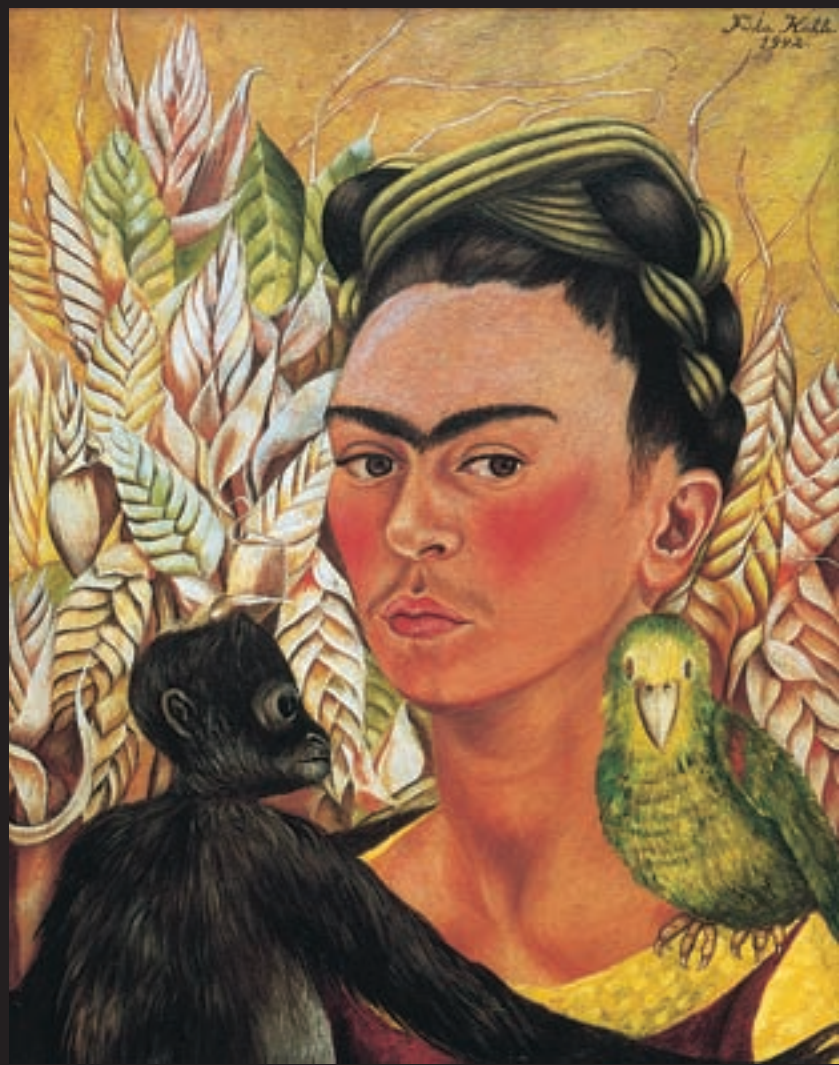

Frida Kahlo
1992

Christina Burrus Münih'te doğdu. Tıp öğrenimine başladıktan sonra sanat tarihine yönelerek Alman ve Avusturya barok resmi alanında uzmanlaştı, tablo restorasyonu ile uğraştı. O zamandan beri dünya çapında pek çok serginin düzenlenmesi ve yönetimiyle ilgilendi, kataloglarını hazırladı: 1990'da Martigny'deki (İsviçre) Gianadda Vakfı'nda "Chagall Rusya'da"; 1998'de önce Gianadda Vakfı'nda sonra Paris'teki Maillol Müzesi'nde "Diego Rivera ve Frida Kahlo", 1998'de Meksiko'daki Dolores Olmedo Müzesi'nde "Diego Rivera'nın Çağdaş Montparnasse Sanatçılarına Saygı"; 1999'da Kopenhag'da (sonra da Helsinki ve Stokholm'da) Kunstforeningen'de "Diego Rivera, Bir Sanatçının Canlılığı" adlı sergileri gerçekleştirdi. *Les collectionneurs russes: d'une révolution à l'autre* ("Rus koleksiyoncuları: bir devrimden öbürüne", 1992, Editions du Chêne) adlı kitabın da yazarıdır.

Yapı Kredi Yayınları - 3295
Genel Kültür Dizisi - 43

Frida Kahlo "Kendi gerçeğimin resmini yapıyorum" / Christina Burrus
Özgün adı: Frida Kahlo "Je peins ma réalité"
Çeviren: Elif Gökteke
Kitap editörü: Ersel Topraktepe
Düzeltili: Filiz Özkan
Grafik uygulama: Banu Çimen

Baskı: Promat Basım Yayım San. ve Tic. A.Ş.
Orhangazi Mahallesi, 1673. Sokak, No: 34 Esenyurt / İstanbul
Sertifika No: 12039

1. baskı: İstanbul, Mart 2011
4. baskı: İstanbul, Ocak 2017

Gallimard Yayınevi'nin Découvertes dizisinde yayımlanan kitabın Türkçeleştirilmiş tıpkıbasımıdır.

ISBN 978-975-08-1967-4

Bütün yayın hakları saklıdır.

© Gallimard 2007

© Banco de Mexico Diego Rivera and Frida Kahlo Museums Trust, Mexico, D.F., A.D.A.G.P.,
pour les oeuvres de Frida Kahlo et de Diego Rivera

© Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş., 2010

Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş.
Kemeraltı Caddesi Karaköy Palas No: 4 Kat: 2-3 Karaköy 34425 İstanbul
Telefon: (0 212) 252 47 00 (pbx) Faks: (0 212) 293 07 23
<http://www.ykykultur.com.tr>
e-posta: ykykultur@ykykultur.com.tr
İnternet satış adresi: <http://alisveris.yapikredi.com.tr>

Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık
PEN International Publishers Circle üyesidir.

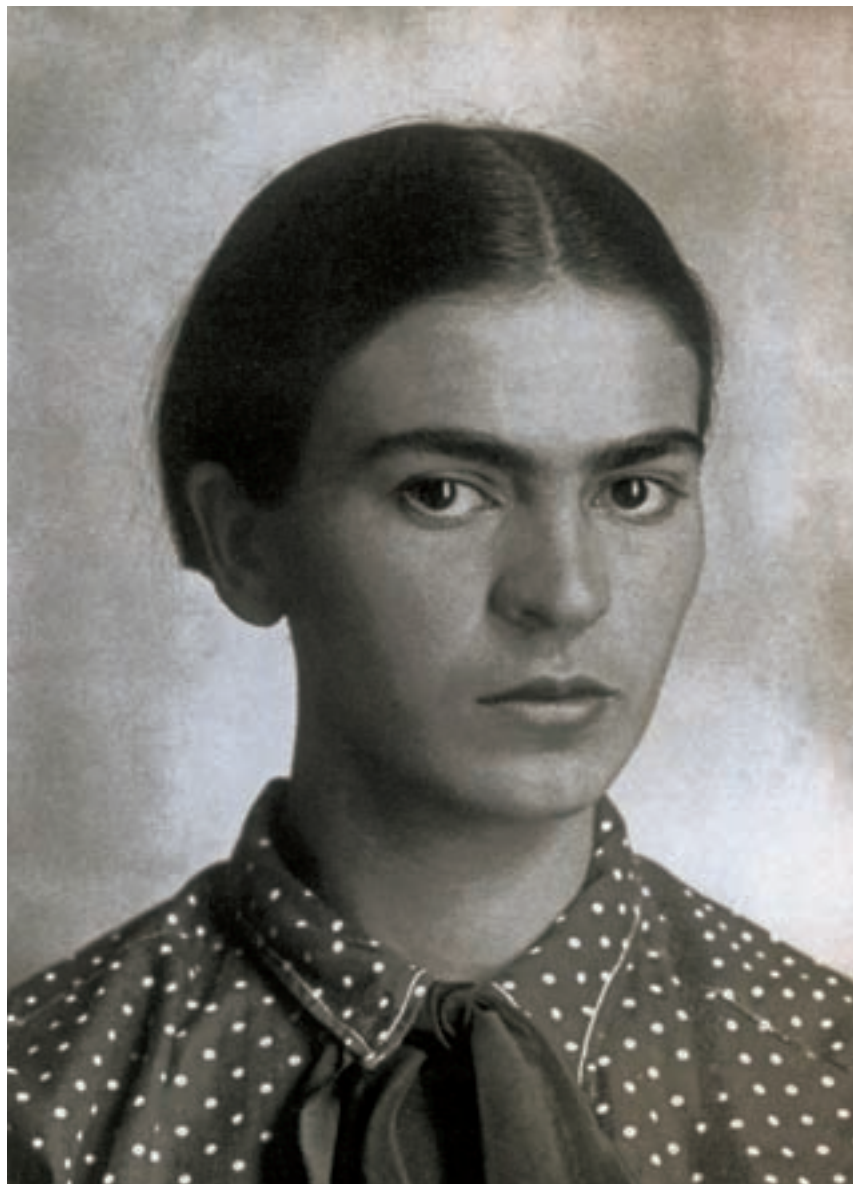
FRIDA KAHLO

“KENDİ GERÇEĞİMİN RESMİNİ YAPIYORUM”

Christina Burrus

YAPI KREDİ YAYINLARI

1890 Mayıs'ında bir sabah, Karl Wilhelm Kahlo adında, on sekiz yaşında bir delikanlı HAPAG'ın¹ *Borussia* adlı yolcu gemisini Hamburg limanının rıhtımına bağlayan ağır tahta köprüden telaşlı adımlarla geçti. İstikamet Meksika'ydı. Solgun bir teni, açık kahverengi kocaman gözleri olan, tek kelime İspanyolca bilmeyen bu Alman genci, Meksika'ya "ulusal hazineler"inden birini kazandıracaktı: Ressam Frida Kahlo'yu.

1. BÖLÜM

“KURBAN OLDUM BEN YAŞAMIM BOYUNCA...”

Ölüm ve şiddet, yaşama sıkı sıkıya bağlılıkla çelişkili biçimde karışmış olarak, Frida Kahlo'nun yakasını bütün ömrü boyunca bırakmayacaktır (solda, Frida yaklaşık 19 yaşında). Sağda, geçirdiği kazayla ilgili *ex-voto*²: “Guillermo ve Matilde C. de Kahlo çifti 1925 yılında Cuahutemozin ve Calzada de Tlalpan kavşağında meydana gelen kazada kızlarının hayatını kurtardığı için Los Dolores Meryemi'ne teşekkürlerini sunar.”

1 Açılımı: Hamburg-Amerikanische Packetfahrt-Actien-Gesellschaft. Eski bir Alman gemicilik şirketi. (ç. n.)

2 Bir dileğin yerine gelmesi için ya da gerçekleşen bir iyiliğin anısına kiliseye ya da kutsal bir yere adanan tablo ya da simgesel eşya. (ç. n.)

Ninelerimle dedelerim, annemle babam ve ben

Magdalena Carmen Frida Kahlo Calderón 6 Temmuz 1907'de México'nun güneybatısındaki şık banliyö Coyoacán'da dünyaya geldi. 26 Ekim 1872'de Baden-Württemberg'deki Pforzheim'da, Alman bir kuyumcu ailesinin çocuğu olarak doğan babası, gençken Meksika'ya göçmüştü, memleketini, annesinin ölümünden ve babasının yeniden evlenmesinden beri kendini yabancı hissettiği aile ocağını, Nürnberg'de gelecek vaat eden ancak bir düşme ve o düşmenin sonucunda meydana çıkmış sara nöbetleriyle kesintiye uğrayan öğrenimini geride bırakmıştı. Yeni bir başlangıç, yeni bir yaşam istiyordu. Wilhelm olan adını Guillermo olarak değiştirdi, Maria Cardena adında bir Meksikalı'yla evlendi. Genç kadın Guillermo'ya María Luisa adında bir kız evlat verdi, ama ikinci kızı Margarita'yı dünyaya getirirken öldü.

Guillermo México'daki La Perla kuyumculukta çalışan güzeller güzeli bir meslektaşıyla ikinci evliliğini yaptı. Koyu Katolik bir annenin kızı olarak Oaxaca'da doğan meslektaşının adı Matilde Calderón y González idi. Matilde'nin dedesi (annesinin babası) bir İspanyol generaliydi. Babası ise yerli kökenli, Morelia'lı bir fotoğrafçıydı. Guillermo kayınpederinin mesleğini ve dükkânını devraldı. Bu evlilikten dört kız daha dünyaya gelecekti: Matilde, Adriana, Frida ve Cristina (Frida'dan on bir ay küçük olan kardeş). Frida doğmadan önce, Wilhelm adı verilen ağabeyi bir yaşındayken öldü.

Frida'nın doğumu kolay olmadı. Matilde Calderón üreme kanallarında meydana gelen körelmeden mustarıptı ve bu dördüncü çocuk, yani Frida, küçük oğlunun ölümünden sonra dünyaya geliyordu. Anne doğumdan sonra hastalandı ve bebek başlangıçta yerli bir sütanneye emanet edildi. Depresyon nöbetleri kronikleşecek, daha sonraki günlerde de son iki kardeşle yani Frida ve Cristina'yla abları Matita (Matilde) ve Adriana ilgilenecekti.

“Matilde [altta, kocası Guillermo Kahlo ile birlikte] güzel gözlü, minik ağızlı, ufacak bir kadındı. Memleketi Oaxaca'nın küçük çanlarından biri gibiydi.”

Raquel Tibol, *Frida Kahlo, una vida abierta*, 2002

Çok sevgi dolu bir babamın objektifiyle ölümsüzleşen küçük kız kocaman gözlerini, bakışlarının derinliğini babasından, narin ve sevimli silüetini annesinden almıştı.

“El Jefe”

Frida'nın büyüdüğü *Casa Azul* yani Mavi Ev bir kızlar eviydi. Londra Sokağıyla Allende Sokağı'nın keşiştiği yerde, babasının o doğmadan birkaç yıl önce inşa ettirdiği, iç avlusuyla dış dünyaya kapanmış, zorba ve depresif bir annenin otoritesiyle yönetilen güzel bir evdi burası. Frida annesine “El Jefe” (Şef) diyordu. On iki kardeşin en büyüğü olan Matilde Calderón, kardeşlerini bizzat büyütmüştü muhtemelen. Anne şefkatini hiç tatmamıştı ve bu açıdan çocuklarına aktaracağı hiçbir şey yoktu. Aynı nedenden ötürü iki üvey kızıyla da ilgilenmeyi reddedi, Margarita'yı manastıra göndererek başından savdı.

Gücünü Katolik imanından alıyor, kızlarını her gün, eve birkaç adım mesafedeki San Juan Bautista Kilisesi'ne sürüklüyordu. Onlara her öğünde Katolik yemek duasını,

Frida aile ağacını fotoğraflardan yola çıkarak resmetti (*Ninelerimle Dedelerim, Annemle Babam ve Ben*, 1936). Sağdaki ve soldaki ninelerle dedeler hiçlikten çıkagelmiş gibidir. Bir düğün fotoğrafından hareketle tasvir edilmiş anneyle baba ise tablunun merkezinde yer alır. Çocuk Frida çıplaktır ve elinde ailesiyle bağını simgeleyen kırmızı bir kurdela tutar. Mavi Ev'de ayakta durur. Geride, Meksika'nın çatlamış toprağı görülmektedir.

her yıl da Paskalya döneminde inzivaya çekilmeyi dayatıyordu. “Annem din konusunda histerikti” diyecekti Frida. Eli yüzü düzgün, ince uzun boylu, çok güzel gözlü, süslü püslü bir dilberdi; pazarın kurulduğu günler koluna sepetini takardı, zekiydi ama okuması yazması yoktu.

Geleneksel olarak kızlarına yemek pişirmeyi, dikiş nakışı, evi çekip çevirmeyi öğretiyordu. Zorbaydı, çoğunlukla histerik hatta zalimdi: “Sadece sayı saymayı bilirdi” diyecekti Frida. Bugün, tek kelimeyle, hüsrân doluydu denebilir onun için. Matilde Calderón, ilk aşkından, gözlerinin önünde intihar eden genç bir Alman’dan gelmiş bütün mektupları içinde sakladığı, Rus meşiniyle ciltlenmiş bir kitabı açtığında, Frida hüsrânın açıklamasını erkenden öğrenmişti. Matilde Calderón, sara nöbetleri geçiren bir başka genç ve kırılğan Alman’la evlenerek, tarihi, doğurduğu trajik sonucun ötesine geçmeye zorlayabileceğine mi inanıyordu acaba?

“Herr Kahlo”

Annesinin karşısında korku ile arzu arasında bölünen Frida babasının yanında buldu sevgiyi, insan sıcaklığını,

Guillermo Kahlo México'daki fotoğraf stüdyosunda (yukarıda). Mizansen, kapalı ortam, tek başına insan figürü, otoportre: Teatral bir mahremiyetin, kızının yapıtları için model oluşturacak bütün malzemeleri. Üstte, Guillermo Kahlo'nun 24 Şubat 1901 tarihli *El Mundo Ilustrado*'daki reklamı.

özellikle de Germen eğitiminin belkemiğini. Babasının katılığıyla, ağırbaşlılığıyla, hırçın tavırlarıyla dalga geçen Frida, şefkatle “Herr Kahlo” diye çağırıyordu onu. Kahlo'nun tek erkek evladı için tuttuğu matemin hemen ardından dünyaya gelen Frida, sahip olamadığı o oğluydu bir bakıma, vârisiydi, umutlarını yüklediği kişiydi. Bütün kızları için Meksika vatandaşlığını tercih etse de en küçük ikisini México'daki Alman Okulu'na gönderdi.

Frida dünyaya geldiğinde Guillermo Kahlo hatırı sayılır biri olmuştu. Karısının iteklemesi ve México'daki Alman cemaatinde kazandığı amatör başarılarının desteklemesiyle, önce kayınpederinin yanında fotoğrafçı oldu, sonra da diktatör Porfirio Díaz tarafından Meksika kültür mirasının ilk resmi fotoğrafçısı olarak atandı.

Değişmez alışkanlıkların adamıydı o. Her sabah, atölyesinin bulunduğu şehir merkezine gitmek üzere erkenden evden çıkıyordu. Öğle yemeği için Matilde ona bir yemek sepeti gönderiyordu. Her akşam aynı saatte eve döndüğünde Alman malı piyanosuyla odaya kapanıp çoğunlukla Beethoven ya da Viyana valsleri çalıyordu. Sonra da karısının getirdiği yemeği tek başına yiyordu.

Satranç oynamayı seviyordu; kültürlü bir Avrupalı'ya özgü bir kütüphanesi vardı: Goethe, Schiller, aralarında Nietzsche ve özellikle Schopenhauer'in bulunduğu Alman filozofları. Schopenhauer'in dev bir portresi, bir manevi baba portresi gibi çalışma masasına tepeden bakıyordu. *Die Welt als Wille und Vorstellung* (İstenç ve Tasarım Olarak Dünya) adlı yapıtın filozofu, Kahlo için, kızına aktardığı bir yaşam görüşünün egemen figürüydü. Frida daha küçükükken, babası ona “Felsefe insanları temkinli kılar ve sorumluluklarını taşımalarına yardımcı olur” düsturunu öğretmişti. Kızlarından sessizlik ve düzen istiyordu. Ama altı haftada bir, bu sessizlik ve düzen,

Kafasında kocaman bir Meksikalı şapkasiyla duran minicik adam olmasaydı, burasının Paris olduğunu sanabilirdik (alta, México Ulusal Tiyatrosu inşaat halindeyken, 1910). Porfirio Díaz'ın resmi fotoğrafçısı tarafından

ölümsüzleştirilen Meksika'sı Avrupalı bir çağ yaşıyordu: México caddeleri Paris'teki Champs-Élysées bulvarına öykünerek genişletilmişti, neoklasik anıtlar o dönemde Avrupa başkentlerinde revaçta olan akademik üslubu taklit ediyordu. Bu dünyanın Devrim'e kaydığı sırada, fotoğrafçı film üstünde donduracaktı bu manzarayı.

geçirdiği sara nöbetleriyle altüst oluyordu. Hiçbir açıklama yapılamadığından, Guillermo Kahlo çocukları için “korkutucu bir sır” haline geliyordu o zaman.

Frida, pata de palo

Altı yaşındayken geçirdiği bir çocuk felci nöbeti, yanakları tombul, gülümseyişi gamzeli, güleç ve kıpır kıpır küçük kızı dokuz ay boyunca yatağa çiviledi. “Her şey sağ bacakta, kastan ayağa doğru yayılan, korkunç bir acıyla başladı.” Beyaz çarşaflar, tedavi ve bakımlar Frida’nın hayatına girdi.

Küçük kız bu hastalıktan kalktığına, körelmiş bir bacağı ve mahalledeki çocukların ona “*Frida, pata de palo*” yani “Tahtabacak Frida” adını takmasına yol açan bir topallaması vardı. Çok zayıftı, hâlâ kıvılcımlar saçan bakışları daha da derin görünüyordu, bazen sanki başka yerlerdeydi bu bakışlar. Çocuğunun hastalığı sırasında kaygı dolu bir ihtimam içindeki Guillermo Kahlo, Frida’ya gücünü ve kaslarını yeniden kazandırmak için o dönemde Meksikalı bir iyi aile kızı için kesinlikle devrimci sayılabilecek bir spor programı hazırladı. Paten kaymak ve bisiklet sürmek tıpkı erkek çocukları için olduğu gibi günlük aktiviteleri haline geldi. Kahlo, kızını kürek çekmeye, top oynamaya, güreşmeye götürüyordu. Kıza ağaçlara tırmanmaya bayılıyordu ve tam bir erkek Fatma olup çıktı. Küçük kızın topallaması hafifledi ama bacağı incecik kaldı, Frida bunu üst üste çoraplar ve uzun çizmelerle, daha sonraları da pantolon ve erkeksi giysilerle saklayacaktı. İradeli ve inatçı bir tavırla telafi ediyordu durumunu ama bu yaranın izi kaldı, öbür çocuklardan farklıydı, işte bu yüzden de yalnızdı.

Frida Kahlo’nun tablolarındaki kişilerin katılığında (üstte, *Babamın Portresi*, 1951), babasının gösterdiği biraz biçimsel nitelikteki katılığın aynı görülebilir. Kendini beğenmişliğe hiç yer bırakmayan, hem yaşam deneyiminin, hem Alman eğitiminin biçimlendirdiği, iradeli, dik duruş: Sonuç olarak, belli bir tavır. Sağda, on iki yaşındaki Frida, bütün Avrupalı okullu kızlar gibi giyinmiş, çocuk felci yüzünden incelen sağ bacağı sol bacağının arkasına saklamış.

Doğa ve karanlık oda

Guillermo ile Frida'yı yaklaştıran kuşkusuz buydu. Hastalık deneyimi, öteki insanlardan ve dış dünyanın gürültü patırtısından uzakta, küçük kızın yarattığı bu yalnızlık alanı ve bu iç dünya. İnsanı yalıtın bir derinlik. Babasının yanında önce fotoğraf makinesi kullanmayı, sonra fotoğrafları tab etmeyi, rötuşlamayı ve renklendirmeyi öğrendi. Titiz çalışma, neredeyse saplantılı bir kesinlik içeriyordu. Bu saplantılı kesinlik arzusu, babasının işlerine eğilmiş küçük kıza, sonra da yemiyetmeye baktığımızda, esas itibarıyla otoportrelerden oluşan bir yapıta dalıp gitmiş ressam kadını anlamamızı sağlar. Frida, tıpkı fotoğraf rötuşlamada olduğu gibi, küçük boyutlu katı bir zemin üstünde son derece kesin küçük fırça darbeleri kullanarak yapıtına teknik ve destek sağlayacaktı. Cam plakadan madeni plakaya, karanlık odadan nekahat odasına, bir konsantrasyonun keskinliğini bulmasını sağlayan hep bedenindeki aksamalar olacaktı.

Frida babasına fotoğraf çektiği yerlerde de eşlik ediyordu, hem öğrenmek, hem gerektiğinde ona yardım etmek için: “Birçok kez, omzuna fotoğraf makinesini çapraz asmış, benim elimden tutmuş yürürken birdenbire yere yığıldı. Sokak ortasında nöbet geçirdiği zaman imdadına yetişmeyi öğrenmiştim.” Bu yol gösteren ve bu tuttuğunu bırakıveren el, bu hep bırakıverme tehdidinde bulunan el, Frida'yı hep terk edilme korkusu taşıyacak bir kadın haline getirecekti belki de. Ama bu geziler romantik bir doğa tutkunluğunu paylaşmasını da sağlıyordu. Doğa, yaşamın, evrenselliğin, olayların doğal döngüsünün somutlaşması olarak kalacaktı Frida'nın gözünde.

“Hasta bir babaya rağmen harika bir çocukluk geçirdim. Olağandışı bir şefkat ve çalışma örneği idi, ama özellikle de bütün sorunlarım konusunda anlayış örneği idi o benim için.”

Frida Kahlo, “Günlük”

Los Cachuchas

1922'de boşluğa atlayış. Frida *barrio*'sundan (mahalle) ayrılıp her gün, tramvayla bir saat yol alarak, şehir merkezine gidiyordu. Parlak bir öğrenciydi, sınavı kazanarak Ulusal Hazırlık Okulu'na kabul edilen ilk kızlardandı: İki bin öğrenci arasında otuz beş kız vardı. Ülkedeki en iyi eğitim kurumuydu burası, geleceğin seçkinlerini yetiştiriyordu; yeni eğitim bakanı José Vasconcelos'un açılım politikası sayesinde karma öğretime geçmişti okul. Frida on dört yaşındaydı, sonunda tıp öğrenimine açılan beş yıllık bir program seçmişti. İnsanla, biyolojiyle, botanikle ilgileniyordu.

Daha okula geldiği anda sansasyon yarattı, gerçek bir okullu Alman kızı gibi giyinmişti: Plili bahriyeli eteği, beyaz çoraplar, potinler ve örgülü saçlar. México'da Almanlar gibi giyinirken, ileriki yıllarda da New York'ta yerliler gibi giyinecekti: Kışkırtıcılık ve yıkıcılık merakı, özgürlüğünü ve farklılığını öne çıkarması sayesinde kardeşleriyle, gerçek ailesiyle çabucak tanıştı: *Los Cachuchas*. Yedi oğlan ve Frida'yla birlikte iki kızdan oluşan bu topluluk, ayırt edici özellikleri olan kasketlerinden ötürü bu adı almıştı. Ünlü terzi José Gómez Robledo'nun tasarımını yapıp armağan ettiği, belli bir tarzı olan kasketler takıyorlardı. Frida kelime dağırcığını Zócalo¹ işportacılarının argosuyla zenginleştirdi, yeni arkadaşlarıyla her türlü otoriteye karşı başkaldırı güdüsünü pekiştirdi ve onların yanında ömrü boyunca yitirmeyeceği bir sadakat duygusu, erkeksi bir dostluk anlayışı edindi. Topluluk, zekâsı ve yaşama sevinciyle, şakacılığıyla ve matraklıklarıyla tanınıyordu: Fişeklerin ve bombaların kralıydı onlar. İdeolojik kokteyllerini çeşitli malzemelerden –sosyalizm, romantizm ve milliyetçilik– hazırladılar; Hazırlık Okulu'na ve México'nun ana meydanı Zócalo'ya iki adım mesafedeki İbero-Amerikan Kütüphanesi'ni karargâh seçtiler.

Ortam siyasal ve entelektüel açıdan hareketliydi, okuduklarını değıştokuş ediyor, edebiyat ve siyaset tartışıyor, şiirler okuyor, kasayı takviye etmek için yarışmalar ve tiyatro gösterileri düzenliyorlardı.

Jacobo Valdés'in evi önünde 1921'e doğru çekilmiş Coyoacán'lı genç kızların bu fotoğrafında, ön sırada sağda Cristina Kahlo, üçüncü sırada sağda Frida ve arkadaşları Lucha Valdés, Consuelo Navarro, Etelvina, Monserrat ve Lourdes Canet, Isabel ve Antonieta Campos, Ninfa Garzía, Lupe Rubí, Consuelo Robledo ve Pax Fariña görülüyor.

1 México'nun ana meydanı, resmi ya da dini, her türlü şenliğin, törenin yapıldığı alan. (ç. n.)

Belki de siyasetten daha çok şiire ve edebiyata tutku duyan, aynı arayışa girişmiş bu yedi oğlan ve iki kız, gelecekte doktorluk, avukatlık gibi serbest meslekler benimseyecekti; şimdilik, Vasconcelos'un çömezleri olarak, bu doğmakta olan gerçeklik çağını, Meksika'nın yeniden doğuş çağını vargüçleriyle soluma çabasındaydılar.

Meksika'yla büyümek

Bu çocukların, devrimin çocukları olduğunu söylemek gerek. Frida doğduğu yılı, gerçek doğum tarihi olan 1907 yerine Meksika Devrimi'nin tarihi olan

Frida'nın 1922'de Meksico'daki "Escuela Nacional Preparatoria"ya (Ulusal Hazırlık Okulu) girmeden önce hangi okula gittiği tam olarak bilinmez. 1921'de bitirdiği okul muhtemelen Alman Okulu "Oberrealschule" idi. Bu öğrenime

rağmen Frida daha sonraları Almancasının kötü olduğundan yakınacaktı...

Üstte, Frida'nın, Hazırlık Okulu'ndan arkadaşı ve ilk aşkı Alejandro Gómez Arias'a tarih atmadan gönderdiği mektup. Desen, Coyoacán'daki baba evinden birkaç kilometre ötedeki Meksico'ya gidiş yolunu animatsiyor.

1910'la değiştirerek bunu vurguluyordu. İlk toplumsal devrim olan Meksika Devrimi Rusya'daki Ekim Devrimi'ni müjdeliyor, Meksika'da modern zamanların başlangıcını gösteriyordu.

Diáz'ın diktatörlüğüne karşı 20 Kasım 1910'da bir ayaklanma başlatan, demokrat Francisco Madero oldu. Bunun üzerine, bir milyon kişinin hayatını kaybedeceği on yıllık iç savaş başladı. Modern Meksika'nın doğuşunun vahşi bedeliydi bu. Madero, hem gerillalardan oluşan ordularını Kuzeye süren Pancho Villa'nın, hem elinde maçetesi,² *sombrero*'suna³ iğnelenmiş Guadalupe Meryemi, "ülke ve özgürlük" düsturuyla bir devrimci köylü hareketi yöneten, "Güneyin Attilası" Emiliano Zapata'nın desteğini aldı. 1911'de iktidara gelen Madero, toprakların köylülere derhal dağıtılmasını isteyen Zapata taraftarlarının, ayrıca muhafazakârların kendisine karşı döndüğünü gördü. Muhafazakârlardan General Huerta 1913'te Madero'yu devirerek öldürttü. Bunun üzerine Madero'cu Venustiano Carranza, iktidarı yeniden ele geçirmek için Zapata ve Villa'yla ittifak yaptı ama onun generallerinden biri, Alvaro Obregón, Carranza'yı öldürüp on yıllık bu kanlı mücadeleye bir son verdi ve 1920 yılının Kasım ayında devletin başına geçti.

Alvaro Obregón, bu yıkıntı halindeki ülkede, eğitim hamlesine, okuryazarlığa, ortak bir bellek, tarih ve kültür bilincine önem vererek yeniden bir kimlik inşa etmekle işe başlama arzusunu taşıyan yazar José Vasconcelos'u halk eğitim bakanı yaptı çabucak. Halkın hizmetinde bir sanat ve bir eğitim istiyordu. Diáz'ın otuz beş yıllık diktatörlüğü boyunca

Porfirio Diáz'ın (altta) diktatörlüğünde yerli sanatı, folkloru ve kültürü son derece hor görüyordu, diktatörün kendisi de her sabah sömürgeci maskesini yeniden takıp kökenlerini kalın bir pirinç unu tabakasının altına saklıyordu. Birkaç bin büyük toprak sahibi toprakların % 97'sini elinde tutuyordu, endüstri ise Avrupalıların ve Kuzey Amerikalıların elindeydi. Sanatçılar bu boğucu ortamdan kaçtı; birçoğu, özgürlük havası solumak arayışıyla Avrupa'ya gitti.

2 Maçete (İsp. *Machete*): geniş ağızlı bir tür büyük bıçak. (ç. n.)

3 *Sombrero*: Meksika'nın ulusal ve kültürel simgesi olmuş, geniş kenarlı şapka. (ç. n.)

Politik karikatürler çizen José Guadalupe Posada'nın gravürleri, o dönemde México sokaklarında yayılıyordu. Hem Diego Rivera'nın hem Frida'nın yapıtlarında bu gravürlerin etkisinde rastlanır. Yandaki desende, sanatçı, Meksika Devrimi'nin yol açtığı katliamı vurgulamış, Güney'deki devrimci köylü hareketinin önderi Emiliano Zapata'yı vakur bıyıkları, kızıl fuları ve ölümün yüzüyle tasvir etmiştir.

Altta, Porfirio Díaz'ı iktidardan indiren ve iki yıl sonra *Decena trágica* sırasında öldürülen Francisco Madero (1873-1913).

dayattığı bütün Avrupa nüfuzunu reddediyor, sezgiye, söze, yazıya önem veriyordu. “Yerli” simgesel figür haline geldi. Asıl Meksikalılık olarak yerli kültürüne dönüş yaşıyordu. Zanaatçılık aranan bir değer oldu, geleneksel tabaklar en burjuva sofralarda görünmeye başladı, yerel giysiler şehirli kadınların baş süsü haline geldi. Avrupa modelleri eskiden nasıl büyük bir iştahla taklit edildiyse aynı ölçüde sert bir biçimde bir kenara fırlatıldı. Her şey yeni baştan icat edilecekti, yabancı ülkelerdeki deneyimleriyle zenginleşen sanatçıların artık geri döndüğü México, yaratıcılıkla, buluş yeteneğiyle kaynaklı bir birleşme noktasına dönüşüyordu.

Meksika'yı ateş ve kana boğan devrimci mücadelede kadınlar erkeklerin yanında kavgaya katıldı. Frida yıllar sonra günlüğünde devrimin filmi oynatacağı tekrar, kendisini de filmin aktrislerinden biri olarak sunacağı kompleksizce: “*Decena trágica* sırasında 4 yaşında olduğumu hatırlıyorum. Zapata'nın Carranza'nın birliklerine karşı verdiği köylü mücadelesinin görgü tanığıydım. Konum çok açtı. Annem, Allende Sokağı'na bakan balkonları açarak, yaralı ve karni acıkmış Zapatistaların salona girmesini sağlıyordu. Onları tedavi ediyor, küçük mısır peksimetleri ikram ediyordu onlara. Coyoacán'da o dönemde bulunabilen yegâne yiyecek buydu. [...] 1914'te kurşunların vınlaması hiç dinmedi. O tiz sesi hâlâ işitebiliyorum. Coyoacán'ın pazar meydanında Posada'nın yayımladığı *corrido*'lar sayesinde Zapata propagandası yapılırdı. Cumaları 1 kuruşa satılırdı bunlar, Cristi'yle ben ceviz kokan kocaman bir elbise dolabına girip bu şarkıları söylerdik. Bütün o zaman boyunca annemle babam gerillaların eline düşmememiz için göz kulak olurdu bize.” (Frida Kahlo, “Günlük”)